

Praca jako determinanta jakości życia człowieka

Wstęp

Dynamiczność zmian otaczającego nas świata, spotęgowana w ostatnich latach kryzysem o zasięgu globalnym, mniej lub bardziej bezpośrednio wpływa na życie indywidualnych ludzi, grup społecznych czy całych narodów. Zdarzenia te nie pozostają bez znaczenia również dla rzeczywistości gospodarczej, w jakiej przychodzi funkcjonować przedsiębiorstwom, organizacjom niekomercyjnym oraz instytucjom rządowym. Wspólną płaszczyzną, gdzie najwidoczniej krzyżują się interesy zarówno ludzi jak i organizacji, jest bez wątpienia praca. Wobec pracy z racji wspomnianych zmian, stawiane są coraz to nowsze wymagania i oczekiwania. Sama praca natomiast zdaje się nie pozostawać bez znaczenia dla życia człowieka. Życie z kolei jest, jak się powszechnie przyjmuje najistotniejszą wartością człowieka. Dlatego też zabieganie o odpowiednią jego jakość nie jest niczym nadzwyczajnym.

Z tej właśnie racji, w oparciu o przegląd literatury, niniejszy artykuł poświęcono analizie relacji pomiędzy ludzką pracą a jakością życia.

1. Istota i sens pracy

Praca człowieka już od starożytnych czasów pozostaje zajmującym tematem zarówno w obszarze teorii, jak i życiowej praktyki. Praca jako taka, zmieniała się na przestrzeni wieków, podobnie też ewaluowało jej rozumienie i sens jaki był jej nadawany. Te przemiany oraz fakt, że towarzyszy człowiekowi od początku jego istnienia spowodowały, że obecnie pozostaje dziedziną rozważań różnych nauk. Naukowa interdyscyplinarność, a co za tym idzie mnogość podejść do wskazanej problematyki, powoduje brak jednoznacznego określenia, czym jest praca. Niemniej jednak można zaryzykować stwierdzenie, że każdy człowiek, miał kiedyś mniej lub bardziej bezpośredni kontakt z pracą. Rodzi to pewien swoisty paradoks: wyczuwamy czym jest praca, chociaż mamy trudności z takim jej zdefiniowaniem, aby kompleksowo przedsta-

* Mgr, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, mariuszwyro@gmail.com, ul. Za Torem 9C, 34-425 Biały Dunajec

wić jej istotę i sens. Z tego powodu zasadne wydaje się pobieżne przedstawienie różnych podejść do omawianego zagadnienia.

Najstarsze wzmianki o pracy, zdają się pochodzić z Księgi Rodzaju, gdzie protoplaści całej ludzkości otrzymali zadanie uprawiania ziemi, zaś karą za ich przewrotność pozostała trudność w zdobywaniu pożywienia. W swych początkach praca wynikała z potrzeby przetrwania człowieka w walce z przyrodą, która najpierw samotna z upływem czasu nabierała cech kolektywnych. Dało to początek zarówno kulturze, jak i cywilizacji. Aktywność człowieka nakierowana na osvajanie natury i coraz śmielsze korzystanie z jej dóbr, zaczęła wytwarzać narzędzia, stanowiące podwaliny techniki, aby wreszcie zastąpić pracę ręczną maszynami i automatami [Baraniak, 2009, s. 12-15], a dalej cyfryzacją i informatyzacją.

Za punkt wyjścia niech posłuży krótki przegląd zmieniającego się w toku dziejów traktowania pracy człowieka. Już na tym etapie bardzo jaskrawo rysuje się wieloznaczność samego pojęcia pracy, a jeszcze bardziej brak konsekwencji w interpretowaniu postaw wobec niej. W literaturze spotkać można dwie przeciwstawne interpretacje podejścia do pracy, przypisywane największemu ze starożytnych filozofów, a mianowicie Sokratesowi. Rzekomo miałby on uważać, że z jednej strony praca fizyczna ma negatywny wpływ na stan ducha i ciała oraz czyni wykonawcę niezdolnym do rozważań filozoficznych, czy też sprawowania urzędów [Jemielniak, 2008, s. 17]. Z drugiej zaś dostrzegać pozytywne jej aspekty i uważać, że to nie praca hańbi lecz próżniactwo [Baraniak, 2009, s. 11]. W wiekach średnich, gdzie cywilizacja zachodu rozwijała się wraz z chrześcijaństwem, zwykło się obecnie uważać, iż nie przywiązywano większej wagi do problematyki pracy, a wręcz uważana była ona za ciągłą karę grzesznej ludności. Obraz taki kreuje zwłaszcza opracowanie Maxa Webera, w którym przeciwstawiany takiemu stanowi rzeczy, jest protestancki etos pracy [Weber, 2010]. Pomimo niekwestionowanych zalet jakie posiada dzieło wielkiego socjologa i badacza, ta jednoznaczna ocena pracy sprzed protestantyzmu, nie wydaje się być do końca obiektywna. Na dowód tego przywołać należy poglądy myślicieli tamtego okresu, jak chociażby św. Augustyna, św. Tomasza z Akwinu, czy streszczające owe poglądy, benedyktyńskie zawołanie „ora et labora”, gdzie pracę stawia się na równi z modlitwą (jakże wtenczas istotną), jako drogę do osiągnięcia wiecznego szczęścia, zbawienia [Sylwestrzak, 1994]. Następnie wraz ze stopniowym rozwojem kultury

i nauki, coraz większe znaczenie zaczęto przypisywać pracy umysłowej. Niemniej jednak uważany za ojca współczesnej ekonomii Adam Smith, który dopatrywał się źródła wszelkich bogactw w pracy ludzkiej twierdził, że przynosi je jedynie praca produkcyjna, czyli ta, która wytwarza materialne środki zaspokojenia ludzkich potrzeb [Oramus, 2009]. Pogląd ten dominował bardzo długo, przetrwał rewolucję przemysłową, a w niektórych obszarach również obie wojny światowe. Zmianę przyniosło upowszechnianie nowych wartości, takich jak satysfakcja, zadowolenie, szczęście, wyznaczające nowy nurt myślenia o człowieku i jego pracy [Baraniak, 2009, s. 15]. Przywołując ewolucję pracy i jej postrzegania, nie sposób nie zwrócić uwagi na jeszcze jedną bardzo istotną dla nas, Polaków kwestię. O ile bowiem w okresie powojennym, kraje zachodniej Europy miały możliwość ciągłego rozwoju pracy w ujęciu praktycznym i teoretycznym, o tyle w PRL-u istniał bardzo poważny rozdźwięk pomiędzy (nie teorią, a wręcz) propagandą pracy i jej rzeczywistością [Tischner, 2005, s. 131-138]. Najbardziej widocznymi tego przejawami była polityka pełnego zatrudnienia maskująca bezrobocie, co przyniosło między innymi ogromny spadek poszanowania pracy i brak przywiązywania wagi do jej jakości.

Pobieżne przedstawienie dziejów pracy skłania do zastanowienia się, jak jest ona rozumiana obecnie. Podejmując to wyzwanie, należy przyrzeć się tejże problematyce z różnych perspektyw. Czysto ekonomiczne ujęcie klasyfikuje pracę jako jeden z czynników wytwórczych, obok ziemi i kapitału. Takie ujęcie pomimo walorów ogólności, zdaje się nie oddawać całej istoty pracy, dodatkowo wiążąc ją tylko z wytwarzaniem. Brak tutaj także wskazania relacji pomiędzy wymienionymi czynnikami, co umożliwiło stawianie ich we wzajemnej opozycji i akcentowanie walki posiadaczy kapitału z ludźmi pracy, czy też podporządkowanie jednego czynnika drugiemu. Inne ujęcie, pochodzące jednakże z tej samej dyscypliny nauk, za pracę uznaje jedynie działania za wynagrodzeniem [Jemielniak, 2008, s. 17]. Choć ekwiwalent za pracę stanowi jej priorytetową cechę, to jednak takie przedstawienie zagadnienia nie wydaje się być całkowicie zgodne z istotą pracy. Na gruncie socjologii, praca jest uznawana za celową działalność człowieka w ramach zawodu, o pewnej doniosłości społecznej, która zapewnia mu utrzymanie [Dyoniziak, 1994, s. 99]. Bardzo ważnym pozostaje w tym ujęciu fakt zwrócenia uwagi na celowość pracy i jej społecznie doniosły charakter, co pozwala dostrzegać głębszy jej sens. Z kolei w nauce, która uwagę

skupia głównie na teorii sprawnego działania, czyli prakseologii, praca jest określana jako wszelki splot czynów mający charakter pokonywania trudności dla zadośćuczynienia czymś istotnym potrzebom.¹ Przy czym zostaje zwrócona uwaga na przymusowy charakter sytuacji pracy. Przymus ten wynika z konieczności pokonywania trudności dla zaspokojenia potrzeb, zaś niepodjęcie owych czynności (brak zaspokojenia potrzeby), jest gorsze w skutkach od ich podjęcia (zaspokojenie potrzeby). Dodatkowo odróżniona od pracy zostaje tutaj twórczość, która w swej czystej postaci nie jest pracą jako taką, lecz jest jej równoważna, przez doniosłość w zadośćczynieniu potrzebom istotnym. Zostaje także zwrócona uwaga na fakt, że nie istnieje jakieś jedno zastane rozumienie pracy, gdyż jest to termin wieloznaczny i w różnych kontekstach, akcentowane są różne jego znamiona [Kotarbiński, 1965, s. 88-91]. Przedstawione powyżej szczegółowe podejścia zwracają uwagę na wiele istotnych cech i elementów pracy, nie dają jednak pełnej i uniwersalnej odpowiedzi, czym ona jest. Rodzi się wobec tego pewien paradoks: praca człowieka sięga pod pewnymi względami dalej, niż jego rozumienie pracy [Tischner, 1985, s. 15]. Nie świadczy to jednak o braku wiedzy w tym zakresie, wręcz przeciwnie, obecnie bogata wiedza uzyskiwana na różnych płaszczyznach nauki w połączeniu z mnogością interpretacji zdaje się powodować taki stan rzeczy.

Przyjmuje się powszechnie, że spośród wszystkich istot żywych, praca jest atrybutem jedynie człowieka. Z tej racji, dla pełniejszego dookreślenia tego, czym jest praca, zasadnym zdaje się sięgnięcie do filozofii i etyki pracy. Wskazuje się, że praca jest w swej naturze dobra, ponieważ przejawia się w niej dobra wola człowieka. Nie jest zatem tylko prostym naciskiem potrzeb, z których rodzi się żarłoczność i walka, co charakteryzuje świat zwierząt. Tylko człowiek z racji tego, że potrafi odroczyć zaspokojenie potrzeby, może szczyścić się pracą [Tischner, 2005, s. 36]. Człowiek przez pracę nie tylko przekształca przyrodę, ale również urzeczywistnia siebie jako człowieka, jeszcze bardziej staje się człowiekiem, dlatego jest ona dobrem człowieka i jego człowieczeństwa [Jan Paweł II, 1995, s. 33]. Człowiek też, jako istota duchowo-cieleśna i wolna jest podmiotem i celem pracy. W pracy urzeczywistnia

¹ Autor wyjaśnia, iż potrzeby istotne dotyczą zadań poważnych, czyli takich, których „niewykonanie grozi złem tej miary, co utrata życia, zdrowia, źródeł utrzymania, wolności osobistej, pozycji społecznej, czci, spokoju sumienia, życzliwości istot kochanych, radości życia, itp.” [Kotarbiński, 1965, s. 88].

się wolność i odpowiedzialność, czyli jego wrodzone atrybuty [Hułas, 2011, s. 68]. Bardzo często jest też pojmowana jako forma porozumienia międzyludzkiego². Aby jednak mogła realizować wszystkie te funkcje, musi odbywać się w pewnych ramach normatywnych. Najistotniejszą z nich zdaje się być sensowność pracy, czyli możliwość dostrzegania jej owoców. Człowiek musi mieć przed sobą cel swojej pracy, odległość między tym co człowiek ma obecnie, a tym co chce osiągnąć, pobudza go do wysiłku. W przeciwnym wypadku, praca nonsensowna odczuwacza człowieka [Tischner, 1985, s. 47-63]. Etyka pracy odpowiada także na nurtujące ludzi od bardzo dawna pytanie, które przewinęło się również w tym opracowaniu, a mianowicie o relację między pracą a kapitałem. Praca jest przyczyną sprawczą, a człowiek podmiotem sprawczym wobec kapitału, czyli zespołu środków będących jej instrumentem. Człowiek jako podmiot, bez względu na to jaką wykonuje pracę, ma zawsze pierwszeństwo wobec kapitału [Jan Paweł II, 1995, s. 41-44].

2. Zagadnienie jakości życia

Duże znaczenie dla funkcjonowania zarówno społeczeństwa, jak i gospodarki ma jakość życia [Bartkowiak, 2009, s. 96]. Rozwój naukowego zainteresowania tą tematyką sytuowany jest często w drugiej połowie ubiegłego stulecia. Niemniej jednak kwestie te, chociaż zapewne ukryte pod innymi określeniami, zajmowały umysły ludzkie od czasów starożytnych. Rozmyślali nad nimi wielcy filozofowie klasyczni i chrześcijańscy oraz buddyści [Trzebiatowski, 2011, s. 26] i protestanci. Podobnie jak problematyka pracy, również jakość życia, jest przedmiotem zainteresowania różnych nauk. Analogicznie też brakuje jednej, akceptowanej przez wszystkich definicji tegoż zagadnienia. Autor zajmujący się systematyzacją tychże definicji, w obliczu ich mnogości podzielił je na cztery grupy: egzystencjonalne, życiowe, odnoszące się do potrzeb oraz uwzględniające wskaźniki obiektywne i subiektywne [Trzebiatowski, 2011, s. 26]. Taki stan rzeczy nie upraszcza zanadto rzeczywistości i pozwala akcentować te czynniki, które są istotne z punktu widzenia danej nauki.

Uważany za prekursora badań nad jakością życia Angus Campbell, utożsamia ją z satysfakcją wynikającą z zaspokojenia potrzeb związa-

² Relacje te dotyczą człowieka z obiektywnym światem wytworów pracy, pracownika z pracodawcą, współpracowników oraz pracownika z odbiorcą owoców pracy [Tischner, 1985, s. 47].

nych głównie z: życiem rodzinnym i zawodowym, wykształceniem, wykonywanym zawodem, stosunkami z innymi ludźmi, stanem zdrowia czy spędzaniem czasu wolnego [Campbell, 1981]. Niekiedy przyjmuje się, że jakość życia określają dwie kategorie czynników: warunki obiektywne i subiektywne samopoczucie – ocena warunków. Do pierwszej należą warunki ekonomiczne i społeczne, do drugiej przekonanie, odczucia, pragnienia i dążenia człowieka związane z wartościami egzystencjonalnymi [Niedziółka, Węglowska, 2011, s. 179].

Najbardziej powszechnym w polskiej literaturze przedmiotu zdaje się być ujęcie jakości życia proponowane przez R. Kolmana. Według tego autora, jakość ta może być rozumiana trojako: jako sprawność funkcjonowania żywego organizmu człowieka lub stopień spełniania wymagań określających poziom materialnego i duchowego bytu jednostki oraz społeczeństwa, a także stopień zaspokojenia potrzeb życiowych człowieka. Zaleca rozpatrywanie jakości życia w sześciu sferach. Pierwszą jest sfera życia rodzinnego, która kształtuje charaktery przyszłych członków społeczności. Szczególne znaczenie ma tutaj poprawne współżycie małżonków, wychowanie, jako kształtowanie osobowości młodych ludzi oraz postawa rodziców wobec dzieci. Druga sfera dotyczy przeżyć psychicznych i odnosi się do doznań, uczuć, przekonań i wierzeń. Ważnymi składowymi tej sfery są: charakter, osobowość i wrażliwość. Trzecia odnosi się do życia funkcjonalnego, czyli działalności człowieka na rzecz społeczeństwa. Szczególna uwaga zostaje w tym obszarze zwrócona na potrzebę racjonalnego gospodarowania czasem, jako warunek sprawnego działania. Następną strefą jest życie somatyczne – stan zdrowia. Uporządkowanie umysłu wobec zalewu informacji, higieniczny tryb życia, kondycja, ćwiczenia ruchowe, prawidłowe oddychanie i sen, to najważniejsze zagadnienia tej dziedziny. Kolejna sfera dotyczy sytuacji mieszkaniowej, która zaspokaja szereg ludzkich potrzeb³ w zależności od jego wielkości i wyposażenia. Ostatnią jest sfera życia siedliskowego, obejmująca zarówno bliższe otoczenie, jak i całe środowisko uwarunkowane geofizycznie i klimatycznie [Kolman, 2009, s. 142-170]. Takie na pozór proste i ogólne rozumienie jakości życia (definicja), umożliwia bardzo rozległe i kompleksowe podejście do tegoż problemu (sfery). Zdaje się także najpełniej oddawać istotę jakości życia.

³ Są to takie potrzeby jak: pokarm, odzienie, schronienie, bezpieczeństwo, zasób, doznanie, rozwój, relaks, zdrowie, łączność [Kolman, 2009, s. 167,168].

3. Relacje zachodzące pomiędzy pracą a jakością życia

Podstawową przesłanką do uznania pracy jako determinanty jakości życia jest fakt, że większą część swojego życia człowiek pozostaje aktywny. Aktywność ta wyraża się w różnych formach, jednak zdecydowaną przewagę stanowi szeroko rozumiana praca. Już nawet sama praca zawodowa pochłania znaczną ilość czasu człowieka. Praca też stanowi zazwyczaj główne źródło dochodów ludzi, co przekłada się bezpośrednio na możliwość zaspokajanie potrzeb materialnych oraz duchowych, których zaspokojenie niejednokrotnie korzysta z materialnych zasobów.

R. Sennett, socjolog wyróżnia dwa typy ludzi pracy. Pierwszym jest „animal laborens”, człowiek podobny w swych działaniach do zwierzęcia, drugim „homo faber”, wykonujący pracę kształtującą wspólne życie. O ile pierwszy traktuje pracę jako cel sam w sobie, o tyle drugi, jawiący się jako twórca, ocenia pracę materialną. Ludzie jakoby żyli w dwóch wymiarach, w pierwszym po prostu wytwarzają rzeczy, skupiając się na zasadniczym pytaniu „jak?”. W drugim, szlachetniejszym, przestają tylko wytwarzać, a zaczynają dyskutować i wspólnie osądzać, pytając „dlaczego?” [Sennett, 2010, s. 14,15]. Takie rozróżnienie pociąga za sobą bardzo znaczące skutki dla relacji pomiędzy pracą a jakością życia. Jeżeli w jakichś warunkach człowiek zapomina się w pracy i potrafi odciąć ją od reszty swojego życia, to można pokusić się o stwierdzenie, że wówczas jej wpływ na jakość życia tego człowieka będzie ograniczony. Nie oznacza to jednak, brak takowego wpływu ⁴, który mimo wszystko wydaje się mieć większe znaczenie w drugim przypadku.

Z racji charakteru niniejszego opracowania, bardziej interesującą jest koncepcja „homo faber”, gdyż jak wskazuje jeden z autorów: „praca jest formą świadomego życia”. Najłatwiej tedy dostrzec oddziaływanie pracy na jakość życia, przyglądając się funkcjom jakie takowa pełni [Furmanek, 2008, s. 57, 210]:

- jest źródłem egzystencji człowieka i sposobem tworzenia przez niego jego własnego życia,
- jest podstawą moralnego rozwoju człowieka,
- w jej wyniku powstają materialne warunki realizacji i rozwoju człowieka,

⁴ Jakim jest chociażby sam czas pozostawania w pracy, umożliwiający lub nie realizację innych funkcji, a także jej wpływ na zamożność czy stan zdrowia pracownika.

- tworzy kulturę i społeczności – wymaga współpracy i współdziałania jednostek i grup,
- głównie poprzez rozwój techniki prowadzi do doskonalenia ludzkiego umysłu.

Praca została przedstawiona powyżej jako wartość. Jakąkolwiek wartość trudno rozważać wyizolowując ją z systemu, gdzie ma określone miejsce. Tak też jest w tym przypadku. Widać wyraźną zależność pomiędzy pracą i innymi wartościami człowieka. W miarę jak praca stawała się powszechnym obowiązkiem społeczeństwa, poczęto dostrzegać jej wpływ na ludzi. Praca stanowi pewien sposób życia - obiektywną podstawę do wszechstronnego rozwoju człowieka. Ważne jest zatem, aby zachować reguły sprawiedliwości zapewniające proporcjonalność pomiędzy jakością pracy i jakością życia [Iwanicka, Karwińska, 1994, s. 86-91].

Praca zawodowa bywa rozumiana, jako tak zorganizowana działalność ludzi, która prowadzi do powstania wyrobów społecznie wartościowych i do podnoszenia jakości życia wykonujących ją osób. Efektem takiej pracy są udoskonalone maszyny i urządzenia, które przynoszą korzyści samej pracy: skracanie jej czasu, zmniejszanie wysiłku człowieka, automatyzowanie ciężkiej i mozolnej pracy. Wypracowywane nowe sposoby jej organizacji, poprawiają środowisko pracy, zmniejszają zapylenie, hałas, wibracje. Przez to przyczyniają się do zmniejszenia zmęczenia fizycznego i psychicznego człowieka, zwiększając tym samym efektywność i jakość pracy. Twórczy wkład w pracę powoduje także zmianę jej charakteru, a to z kolei stwarza potrzebę podnoszenia kwalifikacji [Baraniak, 2009, s. 43-44] i umożliwia jej zaspokojenie, czyli oddziaływanie na jakość życia człowieka.

Niejednoznaczność i wieloaspektowość pojęć pracy i jakości życia, nastrocza kłopotów i poniekąd uniemożliwia całościowe przedstawienie relacji pomiędzy tymi zjawiskami. Przedstawione powyżej zależności, pozwalają dostrzec jak praca wpływa na jakość życia. Dla lepszego jeszcze zobrazowania tego faktu, pod tym kątem zostaną pokrótce prześledzone wyszczególnione uprzednio sfery jakości życia. Życie rodzinne jest determinowane zarówno poprzez czas przeznaczony na pracę zawodową i inne prace (utrzymanie domu, itp.), czas na odpoczynek, rozmowy, jak też urlopy i sposób ich spędzania oraz przykład pracowitości przekazywany potomstwu w toku wychowywania. Poprzez kształtowanie postaw i zachowań, praca wpływa na osobowość i charakter

człowieka, oddziałując w ten sposób na sferę życia psychicznego. Sukcesy w pracy, dają poczucie dobrze spełnionego obowiązku, doświadczenie wiąże się z poczuciem nabierania wprawy, a to przekuwa się na poczucie własnej wartości i przydatności społecznej. Prace fizyczne bardzo często wymuszają aktywność ruchową, co pomimo normalnego objawu zmęczenia, korzystnie przekłada się na zdrowie i utrzymanie właściwej kondycji i odporności organizmu. Z pracą zawodową związane są także kwestie socjalne: ubezpieczenia zdrowotne, wypadkowe, składki emerytalne, tak bardzo ważne dla zachowania odpowiedniego stanu zdrowia. Poprzez pracę człowiek może zaspakajać wszelkie potrzeby związane ze sferą siedliskową. Wielkość mieszkania, jego wyposażenie i wystrój, częstość dokonywania niezbędnych remontów, jest determinowana z jednej strony pracą dochodową, a z drugiej pozostałą aktywności człowieka (sprzątanie, meblowanie, dokonywanie napraw). Jednakowoż praca nakierowana na ochronę przyrody i dbałość o estetykę najbliższej okolicy, także wpływa na jakość życia. Podkreślenia wymaga fakt, iż omawiane zależności pomiędzy pracą a jakością życia mają nie tylko pozytywny charakter. Pejoratywne zmiany po stronie pracy, pociągają zmiany o tym samym zabarwieniu także po stronie jakości życia.

Przedstawione powyżej kwestie, pomimo iż nie wyczerpują całej gamy oddziaływań, przez które praca wpływa na jakość życia, pozwalają z całą stanowczością stwierdzić, że takie oddziaływanie ma miejsce. Praca pozostaje istotną determinantą jakości życia człowieka.

Zakończenie

Praca na przestrzeni wieków ulegała wielu zmianom. Ewaluował także sposób rozumienia jej sensu. Ciągłe jednak pozostaje nieodłączną częścią ludzkiego życia, a obecnie stanowi także przedmiot zainteresowania różnych nauk. Duże znaczenie dla człowieka i gospodarki ma, ciesząca się sporym zainteresowaniem ze strony nauki, jakość życia. Świadczy o tym mnogość definicji tegoż zagadnienia. Jedno z podejść wskazuje na sześć sfer, w których owa jakość się przejawia. Zestawienie różnych sposobów rozumienia pracy i definicji jakości życia, umożliwiło dostrzeżenie występujących między nimi zależności. Zauważono, że praca człowieka pod wieloma względami determinuje jakość jego życia.

Literatura

1. Baraniak B. (2009), *Metody badania pracy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
2. Bartkowiak G. (2009), *Człowiek w pracy. Od stresu do sukcesu w organizacji*, PWE, Warszawa.
3. Biblia Tysiąclecia Online (2003), Pallottinum, Poznań, <http://biblia.deon.pl/index.php>, dostęp dnia 26.01.2013.
4. Campbell A. (1981), *The sense of well-being in America: recent patterns and trends*. McGraw-Hill, New York.
5. Dyoniziak R. (1994), *Słowniczek terminów*, w: *Socjologia pracy*, Dyoniziak R. (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
6. Furmanek W. (2008), *Zarys humanistycznej teorii pracy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
7. Hułas M. (2011), *Ujarmiony kapitał. Praca - kapitał według Oswalda von Nell-Breuninga*, KUL, Lublin.
8. Iwanicka K., Karwińska A. (1994), *Praca w systemie kulturowym a postawy wobec pracy*, w: *Socjologia pracy*, Dyoniziak R. (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
9. Jan Paweł II (1995), *Laborem exercens*, WWKA, Wrocław
10. Jemielnik D. (2008), *Praca oparta na wiedzy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
11. Kolman R. (2009), *Kwalitologia. Wiedza o różnych dziedzinach jakości*, Placet, Warszawa.
12. Kotarbiński T. (1965), *Traktat o dobrej robocie*, ZNIO WPAN, Wrocław-Warszawa-Kraków.
13. Niedziółka A., Węglowska A., (2011), *Jakość życia mieszkańców obszarów wiejskich województwa małopolskiego*, w: *Kapitał ludzki, kulturowy i społeczny a jakość życia mieszkańców obszarów wiejskich województwa małopolskiego*, Knapik W., Kowalska M. (red.), UR, Kraków.
14. Oramus L. (2009), *Adam Smith*, „Encyklopedia Zarządzania”, http://mfiles.pl/pl/index.php/Adam_Smith, dostęp dnia 26.01.2013.
15. Sennett R. (2010), *Etyka dobrej roboty*, Muza SA, Warszawa.
16. Sylwestrzak A. (1994), *Historia doktryn politycznych i prawnych*, PWN, Warszawa.
17. Tischner J. (1985), *Polska jest Ojczyzną*, Editions du Dialogue, Paryż.
18. Tischner J. (2005), *Etyka Solidarności oraz Homo sovieticus*, Znak, Kraków.

19. Trzebiatowski J. (2011), *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych*, „Hygeia Public Health” 46 (1) <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2011/hyg-2011-1-025.pdf>, dostęp dnia 25.01.2013.
20. Weber M. (2010), *Etyka protestancka a duch kapitalizmu. Protestantcki „sekty” a duch kapitalizmu*, Aletheia, Warszawa.

Streszczenie

Celem artykułu była identyfikacja i analiza potencjalnych zależności pomiędzy pracą a jakością życia. Przedstawiono ewolucję pracy, jej istotę i sens. Następnie zaprezentowano sposób ujmowania jakości życia. Dokonano analiza zależności występujących między pracą a jakością życia. Stwierdzono, iż praca jest istotną determinantą jakości życia człowieka.

Słowa kluczowe

praca, jakość

Working as a determinant of the quality of human life (Summary)

The aim of the article was to identify and analyze potential relationships between work and quality of life. It presents the evolution of the work, its essence and meaning. Then presented a recognition of the quality of life. Analysis was done as relations between work and quality of life. It was found that the work is an important determinant of the quality of human life.

Keywords

work, quality